

28.02.2022

Ramboll Finland Oy
projektipäällikkö Sanna Vienonen
Kiviharjunlenkki 1 A, 90220 OULU
puh. +35840 6633 452
email. sanna.vienonen@ramboll.fi
Kajaani kaupungin kirjaamo
email. kajaani@kajaani.fi

Viite: Kajaanin vesihuoltolaitosten toiminnan kehittämissuunnitelma

KOUTA-VUORES JÄTEVESIOSUUSKUNNAN LAUSUNTO

Kouta-Vuores jätevesiosuuskunta kiittää mahdollisuudesta saada lausua Kajaanin vesihuoltolaitosten kehittämissuunnitelman sisällöstä ja näkee Kajaanin vesihuoltolaitostoiminnan kehittämisen erittäin perusteltua ja tarkoituksenmukaisena.

Kouta-Vuores jätevesiosuuskunta toteaa, että kehittämissuunnitelma on laadittu asiaankuuluvalla tavalla ja on laadittu tässä vaiheessa riittävällä tarkkuudella. Kehittämissuunnitelman sisältö, vaihtoehtomallit, taloudelliset vaikutukset sekä kehittämissuosituksot mahdollistavat tarkoituksenmukaisen keskusteluperustan jatkosuunnittelun perustaksi.

Selvitys sisältää seuraavat vaiheet:

VAIHE 1: Nykytilannekuvaus

VAIHE 2: Vesihuolto-omaisuuden arvonmääritykset

VAIHE 3: Toiminnan järjestäminen tulevaisuudessa, liiketaloudelliset ennustelaskelmat eri vaihtoehtoille

VAIHE 4: Vaihtoehtojen vertailu ja suositukset etenemismalliksi.

Selvityksessä tarkasteltavat kehittämissuunnitelmat ovat:

VE 0: Osuuskunnat jatkavat itsenäisinä toimijoina (nykymalli)

VE 1: Yhteistyön kehittäminen muiden vesihuoltolaitosten kanssa

- Osuuskunnat eivät yhdisty, mutta yhteisesti omistettu palveluyhtiö tai isoin osuuskunta hoitaa palvelut muille osuuskunnille (isännöintimalli omalla henkilöstöllä)

VE 2: Osuuskuntien yhdistyminen alueelliseksi haja-asutusalueen vesihuoltolaitokseksi

VE 3: Yhteistyön kehittäminen kunnallisen vesihuoltolaitoksen kanssa

- Kunnallinen vesihuoltolaitos isännöi (isännöintimalli)

VE 4: Vesihuoltolaitosten yhdistyminen kunnallisen vesihuoltolaitoksen kanssa

VE 5: Muut mahdolliset toimintamallit

- Osuuskunnat tekevät useampivuotisen palvelusopimuksen yksityisen palveluyhtiön kanssa (ostopalvelumalli).

28.02.2022

Kouta-Vuores jätevesiosuuskunnan tarkastelunäkökulma:

Kouta-Vuores jätevesiosuuskunta on perehtynyt kehittämissuunnitelman sisältöön asiaankuuluvalla tarkkuudella ja tarkastellut kehittämissuunnitelman asiasisältöä Kajaanin kaupungin alueen vesihuollon järjestelyistä kokonaisuutena siten, että tarkastelu on ulotettu myös oman palveluntuotantomuodon mukaisen viitekehyksen ulkopuolelta. Tarkastelun yhteydessä on kiinnitetty myös erityistä huomiota yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin ja vesihuollon toimitusketjujen turvaamiseen sisältyviin keskinäisriippuvuuksiin siten, että tarkastelu käsittää vesihuollon toimitusketjun kokonaisvaltaisesti. Tarkastelunäkökulma sisältää puhtaan veden toimittamisen ja jakelun sekä jäteveden käsittelyn ja purkupisteet sekä vesihuoltojärjestelyjen toteuttamiseen sisältyvän energiaturvallisuuden (sähkö).

Kouta-Vuores jätevesiosuuskunta kuitenkin rajaa lausunnon sisältöä tässä vaiheessa kehittämissvaihtoehtojen tarkasteluun ja kiinnittää erityistä huomiota mm. seuraaviin:

- VE 0: Osuuskunnat jatkavat itsenäisinä toimijoina (nykymalli)
 - Vesiosuuskunnat toimivat pääosin edelleen vapaaehtoisvoimin ja vastuu sekä toimintakyky on harvojen henkilöiden varassa. Tästä tekijästä johtuen myös osuuskuntien henkilöriskienhallinta, jatkuvuudenhallinta sekä varautumistoimenpiteet ovat erittäin vaihtelevasti toteutettuja.
 - Tämän vuoksi vesihuoltolaitosjärjestelyjen toteuttamisesta muodostuu erittäin riskialtisoa-alue, joka voi pahimmillaan eriarvoistaa Kajaanin kaupungin alueella asuvien kuntalaisten vesihuoltojärjestelyjen ja hygienian sekä ympäristönsuojeluvaatimusten toteuttamisen.
 - Vesihuoltojärjestelyjen toteuttamien tulisi näin ollen ehdottomasti toteuttaa joko osuuskuntien toimesta palkatun päätoimisen tai kunnallisen vesihuoltolaitoksen henkilökunnan toimesta.
- VE 1 Yhteistyön kehittäminen muiden vesihuoltolaitosten kanssa)
 - Nykyiset laitokset jatkavat toimintaansa osuuskuntina, mutta laitokset solmivat ostopalvelusopimuksia keskenään tai jonkin isomman toimijan kanssa on mahdollinen ja edellyttää yhteistyöhalukkuutta osuuskuntien välillä
 - Yhteistyötä on mahdollista tiivistää esimerkiksi vaiheistamalla siten, että ensimmäisessä vaiheessa keskitetään esim. laskutus- ja kirjanpito-toimintoja (1- vaihe) ja toisessa vaiheessa esim. hankintoja ja huoltotoimintoja ilman että puututaan laitosten hallinnolliseen rakenteeseen (2 vaihe) ja kolmannessa vaiheessa pohditaan mahdollista osuuskuntatoiminnan yhdistämistä (3-vaihe). Yhdistämisen yhteydessä on kuitenkin huomioitava myös mahdollisen jakeluverkoston rakentamiseen myönnettyjen rahoituspäätöksiensä mahdollisesti sisältämät reunaehdot.
- VE 2 Osuuskuntien yhdistyminen alueelliseksi haja-asutusalueen vesihuoltolaitokseksi
 - Haja-asutusalueen vesihuoltolaitosten perustamisen ehdottomana vahvuutena on muodostaa alueelle yksi riittävän vahva vesihuollon toimija.
 - Haasteeksi voi kuitenkin muodostua yhteisen tahtotilan löytyminen, koska yhdistymisen osalta ei ole ns. ”isäntää”, vaan se perustuu osuuskuntien väliseen sopimukseen. Lisäksi taustalla voi olla myös jokaisen osuuskunnan toimesta laaditut osuuskunnan toimintasäännöt liittymien sekä maksikäytäntöjen muodostumisen jne. osalta

28.02.2022

- Haasteeksi yhdistymisen osalta voi myös muodostua osuuskuntien erilaisuus, sijoitetun pääoman ja mahdollisen lainakannan suuri kustannusvaikutus, rahoituspäätöksen reunaehdot, jotka voi osaltaan estää tai ainakin eriarvoistaa Kajaanin kaupungin alueella asuvien kuntalaisten tasapuolista kohtelun toteutumisen.
- VE 3 Yhteistyön kehittäminen kunnallisen vesihuoltolaitoksen kanssa
 - Yhteistyön kehittäminen kunnallisen vesihuoltolaitoksen kanssa on erittäin varteenotettava vaihtoehtomalli, joka voi toimia ns. välivaiheen mallina ennen lopullista tavoitetilaa siitä, että kunnallinen vesihuoltolaitos (Kajaanin vesi) vastaa koko Kajaanin kaupungin alueen vesihuoltojärjestelyjen kehittämisestä sekä toiminnan toteuttamisesta
 - Yhteistyömallin muodostaminen mahdollistaa osaltaan myös Kajaanin kaupungin alueella asuvien kuntalaisten yhdenvertaisuusperiaatteen sekä tasapuolisen kohtelun toteutumisen nykyisen kaltaisen osuuskuntatoimintamallin sijaan
 - Yhteistyömallin muodostaminen mahdollistaa myös Kajaanin Veden toiminnan kehittämisen osalta huomattavan paljon laaja-alaisemman tarkastelunäkökulman kehittää ja toteuttaa vesihuoltojärjestelyjä erilaisissa toimintaympäristöissä (taajama-alue vs. haja-asutusalue). Lisäksi on vielä todettava, että selvityksen mukaisesti Kajaanin veden tarve lisätä käyttöhenkilöstön lukumäärää on erittäin pieni, jolloin yhteistyön lisäämistä voidaan pitää erittäin kustannustehokkaana ja tarkoituksenmukaisena vaihtoehtona.
- VE 4 Kaikki osuuskunnat yhdistyvät Kajaanin veteen
 - Osuuskuntatoiminnan yhdistyminen ja Kajaanin kaupungin alueen vesihuoltojärjestelyjen kehittäminen sekä vedenjakelun (puhdas/ jätevesi) toteuttaminen, huolto- ja kunnossapito sekä vedenjakeluverkoston laajentamiseen sisältyvien investointien toteuttaminen Kajaanin veden hallinnoimana on tarkoituksenmukainen pitkäaikavalin tavoite.
 - Tavoitetilan saavuttamisen osalta osuuskuntien erilaisuus aiheuttaa kuitenkin erittäin merkittäviä yhdenvertaisuus ja Kajaanin kaupungin alueella asuvien kuntalaisten tasapuoliseen kohteluun sisältyviä haasteita. Haasteista voidaan mainita jätevesiosuuskunnan näkökulmasta mm. seuraavat:
 - Kiinteistön ja osuuskunnan rajapinta määrittäminen. Määrittäminen mukaan kiinteistön omistaja vastaisi kiinteistöpumppaamojen huolto-, kunnossapito- ja investointikustannuksista. Edellä mainittu rajapintamäärittäminen on haastava, koska se poikkeaa merkittävällä tavalla osuuskunnan voimassa olevasta rajapintamäärittämisestä ja lisää merkittävällä tavalla haja-asutusalueella olevien kiinteistöjen omistajien velvoitteita, vastuita ja kustannuksia
 - Osuuskunnan omistuksessa olevan vesihuoltolaitosinfrastruktuurin siirtyminen veloitus Kajaanin vesiliikelaitokselle liiketoimintakautta. Kuten selvityksessä todetaan, niin osuuskunnan jäsenten sijoittaman oman pääoman (liittymismaksu) ja taloudellisten näkökulmien huomioiminen liittymisen yhteydessä edellyttää vielä tarkempaa selvittelyä ja määrittämistä siten, että osuuskunnan jäsenten oikeusturva olisi yhdenvertainen Kajaanin veden nykyisten asiakkaiden kanssa (yhdenvertaisuus).

28.02.2022

Loppuyhteenvedona Kouta-Vuores jätevesiosuuskunta toteaa seuraavaa:

- Vesihuolto on yksi Suomalaisen yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin osa-alue. Vesihuoltolaitosten palvelut koskettavat päivittäin jokaista Kajaanin kaupungin alueella asuvaa kuntalaista ja toimintavarma vesihuolto on jokaisen kuntalaisen perusedellytys sekä perusoikeus (yhdenvertaisuus)
- Kuten selvityksen perusteella voidaan havainta, niin Kajaanin kaupungin vesihuoltolaitosjärjestelyt on toteutettu erittäin pirstaleisesti usean eri osuuskunnan toimesta, ja osuuskunnat toimivat lähtökohtaisesti vapaaehtoistoimintaperiaatteiden mukaisella toimintatavalla. Vesihuoltojärjestelyjen toteuttaminen vapaaehtoistoimin on jossakin määrin myös ristiriidassa Yhteiskunnan turvallisuusstrategian sisältökirjauksien kanssa, jonka mukaisesti *elintärkeitä toiminnot ovat yhteiskunnan toimivuuden kannalta välttämättömiä, kaikissa tilanteissa ylläpidettäviä toimintokokonaisuuksia.* (YTS 2017, 14)
- Osuuskuntatoiminnan ylläpitämisen vastuut sekä toimintakyky ovat harvojen henkilöiden varassa ja osuuskuntatoiminnan toteuttamista vaivaa ammattitaitoisen henkilökunnan saatavuushaasteet mm. verkoston huolto- ja kunnossapidon ja materiaalihankinnan sekä verkoston toimintakuntoisuuden varmistamiseen perustuvan elinkaariajattelun mukaisten investointien toteuttamisen sekä osuuskuntatoiminnan rahoittamiseen sisältyvän taloudenhallinnan ja kirjanpidon toteuttamisen osalta. Ammattitaitoisen henkilökunnan vaje koskettaa jossakin määrin jokaista Kajaanin osuuskuntatoimijaa
- Näin ollen vesihuoltolaitospalvelujen tulevaisuuden ja vedenjakelun häiriöttömyyden turvaamisen osalta on tarkoituksenmukaista kiinnittää erityistä huomiota riskienhallintaan (mm. henkilöriski), jatkuvuudenhallintaan (mm. verkoston huolto- ja kunnossapito) sekä varautumistoimenpiteiden (mm. varavoimajärjestelyt) toteuttamiseen siten, että vesihuoltolaitosten toimintakyky ja vedenjakelu kyettään turvaamaan kaikissa turvallisuustilanteissa jokaiselle Kajaanin kaupungin kuntalaiselle
- Vesihuoltolain (199/2001) mukaan kunnan tulee kehittää vesihuoltoa alueellaan yhdyskuntakehitystä vastaavasti tämän lain tavoitteiden toteuttamiseksi yhteistyössä alueensa vesihuoltolaitosten, laitoksille vettä toimittavien ja niiden jätevesiä käsittelevien sekä muiden kuntien kanssa sekä osallistua vesihuollon alueelliseen yleissuunnitteluun. Vesihuoltolain tavoitteena on turvata sellainen vesihuolto, että kohtuullisin kustannuksin on saatavissa riittävästi terveydellisesti ja muutoinkin moitteetonta talousvettä sekä terveyden- ja ympäristönsuojelun kannalta asianmukainen viemäröinti. (199/2011, 1 §)
- Valmiuslain (1552/2011) mukaan Kajaanin kaupungin tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluun sekä muilla toimenpiteillä varmistaa tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoitaminen myös poikkeusoloissa. (1552/2011, 12 §)
- Kouta-Vuores jätevesiosuuskunta näkee Kajaanin kaupungin vesihuoltolaitosten toiminnan kehittämisen erittäin perusteltuna ja tarkoituksenmukaisena ja se edistää merkittäväällä tavalla Kajaanin kaupungin alueella asuvien kuntalaisten yhdenvertaisuusperiaatteiden sekä tasapuolisen kohtelun toteuttamista. Tätä vesihuoltolaitosten kehittämistyötä tulee kuitenkin jatkaa myös konkreetian tasolla
- Kouta-Vuores jätevesiosuuskunta on valmis dialogiseen keskusteluun ja tuomaan oman substanssi-osaamisensa Kajaanin vesihuoltolaitosten toiminnan kehittämiseksi kokonaisvaltaisesti sekä pitkäjänteisesti muiden osuuskuntien, Kajaanin veden sekä poliittisten päättäjien kesken.

Lopuksi:

Kouta-Vuores jätevesiosuuskunta ei tässä vaiheessa laadi laajempaa lausuntoa, mutta pyytää saada mahdollisuuden lausua Kajaanin vesihuoltolaitoksien toiminnan kehittämistä ja mahdollisista toimenpidevaihtoehdoista lausuntokierroksen päättymisen jälkeen ja/tai osallistua mahdolliseen kehittämistoimenpiteitä koskevaan keskusteluun sekä mahdolliseen muuhun valmisteluun.

Kajaanissa 28.2.2022

Kouta-Vuores jätevesiosuuskunnan puolesta pj. Juha Kärkkäinen ja siht. Mikko Laatikainen